

Lisänimestä sukunimeksi: karjalaisen sukunimistön aineksista

olga.karlova@helsinki.fi

Henkilönnimisysteemit

Seminaari Vuosaaren Sofiassa 11.-12.11.2015

Karjalaisen virallinen ja epävirallinen henkilönimi

- Venäläinen virallinen henkilönimen rakenne:

Тимофеев Пётр Васильевич – Timofejev Pjotr Vasiljevitš

- Perinteisen kansanomaisen nimistön rakenteet:

Vasselein Pekka – Vačun Peša – Timožen Pekki – Timosen Vuassilan Petri

Kurren Pešoi < Kurgi

Ortodoksisperäisen kansanomaisen nimimuunnelman sisältävät sukunimet

- sn. **Prokkojev** (Проккоев): karj. rn. Prokko < ven. Prokop, Prokopij
- sn. **Kibrojev** (Киброев): karj. rn. Kibro < ven. Kiprijan
- sn. **Taččijev** (Таччиев): karj. rn. Tačči < ven. Taras
- sn. **Rossijev** (Россиев): karj. rn. Rossi < ven. Amvrosij
- sn. **Pekkijev** (Пеккиев): karj. rn. Pekki < ven. Pjotr
- sn. **Hovaton** (Ховатов): karj. rn. Hovattu < ven. Feofantij
- sn. **Maččijev** (Маччиев): karj. rn. Mačči < ven. Makar tai Maksim
- sn. **Nažijev** (Нажиев): karj. rn. Nadžo(i) < ven. Nason
- sn. **Ležojev** (Лежоев), sn. **Lesonen** (Лесонен): karj. rn. Leso(i), Ležo(i) < ven. Jelisej
- sn. **Vadajev** (Вадаев), sn. **Vatanen** (Ватанен): karj. rn. Vata < ven. Fadej
- sn. **Mimmijev** (Миммиев): karj. rn. Mimmi < ven. Mihail
- sn. **Gilojev** (Гилоев): karj. rn. Hil'oi < ven. Filimon.

Kristillisperäisten ristimänimien omaksumisesta

- *karj. rn. **Ontto** – pohj.-ven. **Onton** < Anton, karj. rn. **Ontippa** – pohj.-ven. **Ontip** < Antip.*
- *karj. rn. **Kyyrö(i)** – kreik. **Kyrillos**. Vrt. ven. **Kirill** > karj. **Kirilä**:
sn. **Kyrijev** – **Кюриев** < tn. **Kyyröinkodi** (Aunuksen Karjala)
*kn. **Kyyrölä**: kreik. **Kyrillos** > karj. rn. **Kyyrö** >*
  - ✓ vir. ven. sn. **Kirillov**
  - ✓ vir. suom. sn. **Kyyrönen***
- *karj. **T’erposet** – ven. **Степановы** (Stepanov), karj. **Ort’t’oset** – ven. **Артемьевы** (Artjemjev), karj. **Ibužet** – ven. **Ивановы** (Ivanov), karj. **Ohpoin** – ven. **Афанасьевы** (Afanasjev), karj. **Ontoin** – ven. **Антоновы** (Antonov).*

Sukunimien rakenteesta

- Karjalaisten viralliset sukunimet ovat **-ov**, **-ev-** ja **-in** –loppuisia. Vienan Karjalassa myös **-nen**-loppuisia.
- Alkuperäiset epäviralliset sukunimet ovat **-(i)n'e**; **-(i)n'i** –loppuisia tai suffiksittomia, jotka sisältävät pelkän henkilönnimen.

karj. **Kuikka, Kuikku, Guikku, Guikke** ~ **Kuikkazet, Kuikkažet** (< **Kuikkan'e**), **Kuikkaset** (< **Kuikkan'i**) > ven. *Kuikin, Kuikka, Kuikkanen*
karj. **Kurgi, Kurki** > ven. *Kurgin, Kurgijev*
karj. **Lesoni** > ven. *Ležojev, Lesonen*
karj. **Törhöni** ~ **Törhözet** > ven. *Tergujev*

Kuikan Peša, Riigoin Hil'oi, Trošoin Simana

Eläinaiheisia lisä- ja sukunimiä

- Peto- ja riistaeläinten nimitykset: In. **Kondie, Hukku, Ahmo, Orava, Jänöi, Repo.**

Vir. sn. *Volkov* (< ven. volk 'hukka'), *Belkin* (< ven. belka 'orava'), *Zaitsev, Zaikin* (< ven. zajats 'jänis'), *Lisitsyn* (< ven. lisa, lisitsa 'repo'), *Rebujev* (< reboi 'kettu').

- Kotieläinten: In. **Kaži** 'kissa', **Bokko, Bošši** 'pässi', **Kukoi** 'kukko', **Häkki, Häkkini** 'härkä'.

Vir. sn. *Koškin* (< koška 'kissa'), *Kukkojev, Petuhov* (< ven. petuh 'kukko'), *Bokkojev, Baranov* (< baran 'pässi'), *Bykov* (< ven. byk 'härkä').

- Lintujen: In. **Gabuk** 'haukka', **Harakka, Kurgi, Kärgi, Šorža, Närhizet, Lokka, Meččoni, Koppala** 'naarasmetsä; koppelo'.

Vir. sn.: *Gabukov, Harakin, Harakka, Sorokin* (< ven. soroka 'harakka'), *Kurgin, Kurgijev, Žuravljev* (< ven. žuravl' 'kurki'), *Kjargin, Kjargijev, Šoržin, Utkin* (ven. utka 'sorsa'), *Njargin, Njargijev, Lokkin, Čaikin* (< ven. čaika 'lokki'), *Mošnikov* (< ven. mošnik 'metsä'), *Koppalev.*

- Kalojen: In. **Kiiško** 'kiiski', **Ahven, Kuha.**

Vir. sn. *Jeršov* (< jerš 'kiiski'), *Okunev* (< ven. okun' 'ahven'), *Sudakov* (< ven. sudak 'kuha').

- Hyönteisten: In. **Prussakka** 'torakka', **Lut'oi** 'lude'.

Vir. sn. *Tarakanov* (< ven. tarakan 'torakka'), *Luttijev.*

Eläinten nimet vertauksissa

- *lokka* 'suuresta olennosta; laiskasta'
- *kuikka* 'pienestä ja laihasta; nälkäisestä ja janoisesta; vääräsäärisestä'
- *kiiski* 'vastahakoisesta'
- *ahmo* 'syömäri; ahmatti, ahneesta esim. ruoalle'
- *harakka* 'kevytmielisestä; lavertelijasta, lörpöttelijästä'
- *härkä* 'vetelehtivästä'
- *meččo* 'liian nöyrästä'
- *koppala* 'vanhasta raihnaasta ihmisestä'

Sukunimien adaptaatiosta venäjänkielisessä nimistössä

- tn. **Mal'ankodi** < In. **Mal'lu** > ven. sn. **Čaškin** (karj. mal'lu, ven. čaška 'kuppi; kulho'). Vrt. sn. Mallinov.
  - In. **Hapoi** > ven. sn. **Blinov** (karj. hapoi, ven. blin 'blini, lettu'). Vrt. sn. Gappojev.
  - In. **Tikku** (Raja-Karjala, vir. sn. **Tikkunen**) > In. **Spička** (karj. tikku, ven. spička 'tulitikku').
- ? **Mal'lu, Hapoi ja Tikku** – ven. rn. *Malanij, Agapij ja Timofej*.
- tn. **Kabankodi** > vir. sn. **Kabanov** < ven. kaban 'villisika'. Karj. **Kaba** < ven. rn. **Kapiton**.
  - In. **Pöröi** > vir. sn. **Per'jev**. Vrt. karj. *pörö(i)* '1. pyöreistä, pienistä ihmisistä, eläimistä t. esineistä; 2. tolo. (KKS)
  - tn. **Lepänkodi** > vir. sn. **Ol'hin**, ven. leppä, leppy 'ol'ha', myös 2. veri (kalasta) *leppöä valuu*. Kiestinki Pisto | Uhtua Repola | Tunkua | kuukautisveri. Ilom | *lehmä leppiä* verensekaista maitoa *lypsää*. Suistamo | kuukautisten t. synnytyksen yhteydessä vuotava veri. Impil. Myös erik. eräiden puiden (vars. lepän ja haavan) punainen neste. KiestinkiP (KKS)

Liikanimestä sukunimeksi

- sn. **Rjappijev** (ven. Ряппиев) < In. Rappi < ? karj. räpiško 1. hauraasta esineestä 2. rokonarpisesta, rumasta ihmisestä, vrt. verbi räpistyö, kräpistyö 1. ränsistyä 2. rapistua, raihnaatua, tulla ryppyiseksi;
- sn. **Ruppijev** (ven. Руппиев) < In. Rупpi < ? karj. ruppi 'ryppy, kurttu' myös kiert. vulvasta;
- sn. **Präkkijev** (ven. Пряккиев) < In. Präkki < ? karj. präkkö 'vulva', vrt. verbi präkistyö 'mennä pilalle, epäonnistua, turmeltua; huonota';
- sn. **Mullijev** (ven. Муллиев) < In. Mulli < ? karj. mulliško 'mulkoilevasta, synkästä, jurosta ihmisestä t. härästä', vrt. myös mul'l'allah, mul'l'alleh 'silmistä: muljallaan', mul'l'asilmä 'mulkosilmäisestä';
- sn. **Käppijev** (ven. Кяппиев) < In. Käppi < ? karj. 1. vesilinnun räpyjalka 2. kädetön tai käsipuoli ihminen 3. pienikokoisesta, laihasta tai rumasta ihmisestä;
- sn. **Läppijev** (ven. Ляппиев) < In. Läppi < ? karj. läppy, läppä 1. kärpäslätkä 2. kuluneesta esineestä tai raihnaasta ihmisestä', vrt. myös läppyjalka 'vääräsäärisestä'. Ks. edellinen käppi ~ käppy ~ käppä, ? läppi ~ läppy ~ läppä.
- sn. **Šmakujev** (ven. Шмаккуев) < In. Šmakku < ? karj. verbi šmakattoa 'ajattelemattomasta puhumisesta';
- sn. **Rykšijev** (ven. Рюкшиев) < In. Rykši < ? karj. rykšiško 'raihnaasta, köyry-, koukkuselkäisestä';
- sn. **Lomujev** (ven. Ломуев) < In. Lomu < ? karj. lomu 'melu' tai 'romu, kalu; halv. tiellä, jaloissa lojuvasta (käyttö)esineestä; myös halv. ihmisestä t. eläimestä'.

'Pehmeää, löyhää, huokoista' –merkitsevät lekseemit vähä-älyistä kuvaamassa

- **In. Putro**

- Putro Sergi **Pudroief**, Ignata Jormananoika **pudro** (1618), Ignatko **Pudroieff** (1631), Ivanko **Kaša** (ven. kaša 'puuro') < Иванко **Каша** (1568).

- **Pudroinkodi**: talo Padaniekan kylässä (Veškelys, Aunuksen Karjala)

- **Putro-Hilippä** ~ **Putrosen Hilippä** (Raja-Karjala)

- Vrt. vepsä: In. *Pudr*, esim. *Pudrohn'e* Maksim (VepsE Čaigla).

< karj. **putro** '(vars. eril. piirakoiden täytteeksi tarkoitettu) suurimo- t. rynnipuuro', vrt. putroparta sellaisesta, jonka leuka t. parta on tahriintunut puuroon. *pudroparda olet hyvä!* Suoj | *pudropardu*. Säämäj Nek-Riip (KKS)

- veps. **pudr** 'rukiisista ta ohrajauhoista keitetty puuro' (SVJ)

'Pehmeää, löyhää, huokoista' –merkitsevät lekseemit vähä-älyistä kuvaamassa

- **In. Mämmi**

- Iwanko Trofimoff Mämmieff (1618), Iuantko Mämmi (1631), Mikita Filip **Mämmi** (Kiteeltä Tverin Karjalaan itäosiin 1635)

- sn. **Mämmi** (1 Suistamo; 1 Suojärveltä)

< karj. **mämmi** 'tav. ruisjauhoista ja maltaista t. nauriista imellyttämällä valmistettu (paasto)ruoka'

myös jnk valtavan suuren t. ylenmääräisen vertaussanana

Íihava on kui mämmi. se on vellas ku mämmi, sil vellad ei loppiete igäpäivinäh. Suoj | järei on ku mämmi. Säämäj

'Pehmeää, löyhää, huokoista' –merkitsevät lekseemit vähä-älyistä kuvaamassa

- **In. Huttu**
- Петрушка Архипов сын Гуттоевъ **Guttojev** (Valvontakirja 1678, Kostamus – Vienan Karjala)
- Levonti Jevsej **Huttujev** (Suojärveltä 1657); Martin Klimenti **Huttu** (Salmesta 1636); Timoska **Huttoff** (1631), Jefsiko **Huttuieff** (1631), Martintko **Huttu** (1631)
- **Huttusentalo**, esim. **Huttuni** Trohkima (Kivijärvi – Vienan Karjala); **Hutun** (Digujev) (Valoilu – Aunuksen Karjala).

< karj. huttu '(jauho)puuro', vrt. myös huttukielinen 'sammalkielinen'

- Savo: Nykyään **Huttunen** on Savon yleisimpiä sukunimiä. Tilanne oli sama jo 1890-luvulla.

- **In. Talkkuna**

< tn. **Talkkunankodi** (vir. Razumovskij): tn. Myškinossa (Vessi – Tverin Karjala)
vrt. livvin murteessa **talkunmaha** ‘syömäristä’.

- **In. Jauho**

< tn. **Jauhonkodi** < In. ***Jauho(piä)**, vir. sn. Mukin, ven. *мука* – *muka* ‘jauho’. Tätä sukunimeä voi arvella kaksiosaisen yhdyslisänimen lyhenteeksi.

- Vrt. karjalan kielessä *d’auhhavadol on piäd vaste r’iehkittu* ‘jauhosaikilla on päätä vasten lyöty’ – *tyhmästä ihmisestä* (Fedotova 2000).
- Toisaalta vrt. Jauhoppää ‘vaaleatukkaisesta’, Jauhoparta ‘vaaleapartainen’ > suom. sn. Jauhonen, Jauhiainen (Suomalainen nimikirja).
- Karjalan eräiden kylien asukkaiden kollektiivikölinimenä käytetään Tahtas, tahas – lekseemiä. Vrt. karjalan kielessä **tahas, tahtas** ‘taikina’ –lekseemin käyttö kuvaannollisessa merkityksessä: **piä tahtahašta** ‘tyhmästä ihmisestä’.

- vir. sn. **Чупуков – Čupukov** < In. **Čupukku**, karj. *čupukku, čupoi* 'piirakka, jonka ohuelle kaura- t. ohrataikinasta tehdyille ja paistinpannussa kypsennetyille kuorelle levitetään puuroa ja joka taitellaan kolmikulmaiseksi syötäväksi' (KKS).

Myös *čupoi* 'pikkukala; kalanpoikanen'; *čupoi, čumu* 'kukkurainen'.

Vrt. sn. **Tschupukka** (2 Salmi) Raja-karj. **Tsupukka –Blinkoff** (Patronen 2009). Vrt. ven. blin 'blini', siis karj. čupukka.

- vir. sn. **Кокков, Коккоев – Kokkov, Kokkojev** < In. **Kokko, Kokoi**.

< kokko 'kotka'. Itms. Kokko, Kokkoi, eest. Koeck, Cock(e), liiv. Kocke, Cokes

< ? *mahd. myös vrt. karj. kokko, kokoi* 'leipäkakkara', 'ruis- ja kaurajauhoista tehty leipä'.

Paikannimistöissä:

Livvi: ***Kokoi** < kn. Kokkoilu (Suuri Kokkoilu, Pieni Kokkoilu; Aunus), (Vieljärvi).

Raja-Karjala: ***Kokoi** < kn. Kokoinniemi; kn. Kokoinpesä (Hyrssylä Suojärvi)

Vienan Karjala: ***Kokko** < tn. Kokkol'a (Paanajärvi – Vienan Karjala)

Vepsä: ***Kokoi** < kn. Kokoil (Ojatin alue).

- vir. sn. **Калачев – Kalačev** < In. **Kalačču**, vrt. karj. *kalačču, kolačču* 'ruis-, ohra- t. vehnäjauhotaikinasta leivottu rinkeli'. Kyseisen leivonnaisen nimi on lainasana venäjältä.

Sukunimen kantana venäjänkielinen hölmöä tarkoittava sana

- **Dundukankodi** (sn. Дундуков – Dundukov) < In. **Dundukku**
- **Tupičantalo ~ Tupoinkodi** (sn. Тупицын – Tupitsin) < In. **Tupičču, Tupoi**. Vrt. vanhoissa asiakirjoissa mainitaan Tupitza N. (1618) ja Olesko Tupitzin (1638).
- Sukunimi on kulkeutunut myös Suomeen puolelle raja-karjalaisten evakoiden mukana: **Dubitsa** (1 Suojärvi); **Dupitsa** (1 Suojärvi); **Tupitsa** (1 Salmi; 1 Suistamo); **Tupitsin** (1 Salmista) (Patronen 2009).

- V. 1500 Novgorodin vatjalaisen viidenneksen verokirjan karjalaista henkilönnimistöä:

Игнатко Игалов - *Igalov* [с. 71], Спирко, Федко, Лоривонко Васьковы дети Игамелева - *Igameleva* [с. 137], Оверкей Лембитов – *Lembitov* [с. 125], Селиванко Тойвотовъ - *Toivutov* [с. 129], Ивашко Фоминъ сынъ Парандуева - *Parandujeva* [с. 132], Федко Ускалов – *Uskalov* [с. 138]; Игандуй – Ihanta Захаров [с. 135], Ускал - *Uskali* Иголин [с. 144] < *Ihala, *Ihanta, *Ihamieli, *Lemmitty, *Toivottu, *Parantaja, *Uskali.

- Sortavalan vanhaa kylännimistöä:

Hympölä < In. **Hympö** ‘tolkuttomasta ja hössöttävästä ihmisestä’, Kymölä < In. **Kymö** ‘kookas ja kömpelö’, Helylä < In. **Hely** ‘kovaäänisestä’, Karmala < In. **Karma** ‘vihainen, julma ihminen’, Puikkola < In. **Puikko** ‘pitkä ja laiha’ (Mullonen 2012)

- 1500-1600-luvuilta periytyviä karjalaisten sukunimiä, esim. **Rugojev, Remšu, Pekšujev, Kurkojev, Mämmijev, Mygrijev, Rebujev, Suksin, Tuntujev** jne.